

Asia: VN/8915/2024

Lausuntopyyntö arviomuistiosta: Työvoimapalveluiden palveluprosessin uudistustarpeet ja yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijasta

Lausunnonantajan lausunto

Työtarjousten velvoittavuuden lisääminen

Arviointimuistiossa todetaan, että ”työttömyysturvalaissa säädettäisiin, että osa-aikatyötä tekevällä on pätevä syy kieltäytyä tarjotusta osa-aikaisesta työstä työhaastattelun jälkeen, jos olemassa olevan ja uuden osa-aikatyön työsopimusten mukainen työaika ylittäisi 40 tuntia viikossa tai työvuorojen yhteensovitus olisi ilmeisen mahdotonta. Tarkoitus on, että pyrittäisiin sopimaan sellaisesta työajasta, että kahden osa-aikaisen työn yhteensovittaminen onnistuu. Pätevä syy kieltäytyä tarjotusta työstä voisi olla käsillä vasta haastattelun jälkeen, jos tulos olisi se, että työaika ylittäisi 40 tuntia viikossa tai työvuorojen yhteensovitus olisi ilmeisen mahdotonta.”

Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että esitetyn työttömyysturvalainmuutoksen osalta olisi hyvä huomioida erityisesti seuraavat seikat:

- Asiassa olisi hyvä arvioida sitä, että mitä selvitystä haastattelussa käymisestä sekä töiden yhteensovittamisen mahdottomuudesta KEHA-keskukselle tulisi mahdollisesti esittää.

- Asiassa olisi hyvä huomioida, että eri ammateissa viikoittaisen kokoaikaisen työntekijän työaika on alle 40 tuntia.

- Osa-aikatöiden osalta vähimmäistyöaika saattaa olla tuntimäärissä ilmoitettuna työpaikkailmoituksessa, jolloin haastattelussa käyminen voi olla ilmeisen tarpeeton sekä työnantajan että työnhakijan osalta, mikäli on selvää, että töitä ei voida sovittaa yhteen.

- Asiassa olisi hyvä arvioida sitä, että mikä katsotaan haastatteluksi. Huomioon tulisi ottaa se, että aina varsinaista haastattelutilaisuutta ei järjestetä, vaan muunlainen kontaktointi voi käytännössä toimia haastatteluna.
- Asiassa tulisi arvioida, että miten haastatteluissa käymistä ja työn hakemisen täyttämistä on tarkoitus seurata. Samalla tulisi arvioida, että minkä kuukauden työnhakuvelvollisuuden työn hakeminen täyttää, mikäli haastattelussa käyminen on edellytys hakemisvelvollisuuden täyttämiseksi.
- Huomioon tulisi ottaa se, että työntekopaikat saattavat sijaita kaukana toisistaan, jolloin pelkästään työajat ja työtunnit eivät vielä riittäisi kertomaan, että voiko töitä tehdä samaan aikaan.
- Mikäli työnhakija jättäisi hakematta työvoimaviranomaisen tarjoamaa osa-aikatyötä, mahdollinen seuraamus asetettaisiin TTL 2 a luvun 9–10 §:n porrastetun seuraamusjärjestelmän mukaisesti. Jos työnhakija sen sijaan hakisi tarjottua työtä, osallistuisi työhaastatteluun ja tämän jälkeen kieltäytyisi työnantajan tarjoamasta työstä, mahdollinen seuraamus asetettaisiin TTL 2 a luvun 4 §:n perusteella. Seuraamukset olisivat siten ilmeisesti eritasoisia riippuen siitä, missä vaiheessa työtarjousprosessia kieltäytyminen tapahtuu. Asiassa olisi pyrittävä välttämään sääntelyn monimutkaistumista ja huomioitava sääntelyn ymmärrettävyys työnhakija-asiakkaille

Työvoimaviranomaisen kirjallisesta muistutuksesta luopuminen

-

Nuoret ja velvollisuus hakea opiskelupaikkoja työttömyysetuuden edellytyksenä

Arviomuistion mukaan työttömyysturvalakia muutettaisiin siten, että koulutukseen hakuvelvollisuutta voisi täyttää muullakin opiskelupaikkojen hakemisella kuin tutkintotavoitteisia opiskelupaikkoja hakemalla. Lisäksi arviomuistion mukaan koulutukseen hakuvelvoitteen täyttämisen takarajaa elokuun ja syyskuun vaihteessa muutettaisiin siten, että hakuvelvollisuutta seurattaisiin ajallisesti monimuotoiset opintopolut paremmin huomioivalla tavalla.

Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että hakuvelvoitteen täyttämisen takaraja 31.8. on ollut toimiva. Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että haettava koulutus voi jo nyt alkaa myöhemminkin syyslukukaudella, kunhan hakeutuminen on tapahtunut 31.8. mennessä. Nykyinenkin sääntely on siten mahdollistanut yksilölliset tulkinnot.

Uudenmaan ELY-keskus toteaa lisäksi, että mikäli koulutushakuvelvollisuuden voi täyttää hakemalla muitakin kuin tutkintotavoitteisia opiskelupaikkoja, tulisi arvioida sitä, täyttävätkö myös lyhytkestoisten opinnot tai sivutoimiset opinnot koulutushakuvelvollisuuden. Mikäli sivutoimisiin opintoihin hakeminen täyttäisi velvollisuutta, olisi henkilöllä mahdollisuus saada työttömyysetuutta

myös kyseisen koulutuksen ajalta. Jos taas haettavalta koulutukselta edellytetään sitä, että se on päätoimista, voi tämä aiheuttaa epätietoisuutta siitä, että mitkä opinnot katsotaan päätoimisiksi ja hyväksytään hakuvaihtoehdoksi.

Lisäksi Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että hakuvelvoitteen laajentaminen ja hakuvelvollisuuden ajallisen seurannan mahdollinen laajentaminen voi aiheuttaa virkailijoille lisätyötä ja epäselvyyttä.

Palveluprosessin uudistaminen (ml. työnhakuvelvollisuus)

Arviomuistiossa kuvataan sitä, että palveluprosessi perustuisi vahvasti asiakkaan palvelutarpeeseen, jonka työvoimapalveluiden asiantuntija arvioisi alkuhaastattelussa. Täydentävien työnhakukeskustelujen määrä sekä työnhakuvelvollisuuden laajuus määräytyisivät asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti.

1)Palvelutarpeen arvioinnissa, samoin kuin työttömäksi jäämisen ja työttömyyden pitkittymisen arvioinnissa voidaan käyttää tietoja, joita asiakkaasta on järjestämislain 114 §:n mukaan mahdollista käsitellä. Näihin tietoihin ei kuulu esimerkiksi tiedot henkilön tuloista. Arviomuistiossa todetaan, että tulotiedot olisi lisättävä 114 §:n listaan henkilöasiakkaasta käsiteltävistä tiedoista, ja samalla säädettävä, mihin tarkoituksiin niitä voi käsitellä.

Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että lähtökohtaisesti arviomuistiossa todettu tulotietojen käsittely pitää sisällään riskejä. Tulotietoja koskevien tietojen käsittelyn luonne ja vaikutukset sekä tällaiseen käsittelyyn liittyvät riskit tulisi arvioida yksityiskohtaisesti. Mahdollisesti esitettävän sääntelyn tulisi olla tarkkarajaista. Sääntelyn olisi täytettävä perustuslain 10 §:ää koskevassa perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa tulkintakäytännössä asetetut edellytykset. Perustuslakivaliokunnan mukaan on lähtökohtaisesti riittävää perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta, että sääntely täyttää EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa asetetut vaatimukset. Valiokunnan mukaan henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee siten suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa (PeVL 14/2018 vp, s. 4–5). Lisäksi mm. PeVL 96/2022 vp, PeVL 28/2022 vp

2)Arviomuistiossa todetaan, että lainsäädännössä säädettäisiin, mihin tietoihin palvelutarpeen arviointi voi perustua, sekä täydentävien työnhakukeskustelujen järjestämistä ja työnhakuvelvoitteen asettamista koskevan harkintavallan perusteista ja rajoista. Työvoimapalveluiden asiantuntija määritteli kunkin yksittäisen työnhakijan osalta täydentävien työnhakukeskustelujen määrän ja työnhakuvelvoitteen näiden periaatteiden mukaisesti ja näissä rajoissa.

Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että arviomuistiossa läpikäyty malli, jossa työnhakijoita rajattaisiin ja jaettaisiin erisisältöisiin palvelupolkuihin ja erilaajuiseen työnhakuvelvollisuuteen, voi sisältää riskejä työnhakijoiden yhdenvertaisuuden osalta.

3)Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että nykyinen ja 1.1.2025 voimaantuleva uusi lainsäädäntö (laki työvoimapalveluiden järjestämisestä) pitää jo nyt sisällään lukuisia asiakasryhmäkohtaisia poikkeussääntöjä. Esitetty malli toisi lainsäädäntöön uusia asiakasryhmäkohtaisia poikkeussääntöjä, mikä voisi tehdä lainsäädännöstä entisestään vaikeaselkoisempaa. Professori Tuori on jo aiemmin todennut selvityksessään (s. 17), että mitä enemmän poikkeuksia on, sitä vaikeampaa on hahmottaa oikeustilaa. Esimerkkinä selvityksessä mainitaan muun muassa työnhakuvelvollisuus ja monimutkaiset poikkeussäännökset työnhakuvelvollisuuteen. Näin ollen Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että uusien asiakasryhmäkohtaisten poikkeussääntöjen tuomiseen lainsäädäntöön tulisi lähtökohtaisesti suhtautua kriittisesti.

Yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijoista

Arviomuistion mukaan kirjautuneet työnantajat ja työnvälitysyrietykset voisivat tehdä hakuja julkaistuista työnhakuprofiileista. Lisäksi arviointimuistion mukaan työnhakija voitaisiin velvoittaa julkaisemaan työnhakuprofiili työttömyysetuuden menetyksen uhalla.

Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että salassa pidettävän asiakkuuden ja tietosuojan näkökulmasta arviomuistiossa esitettyyn henkilötietojen ja työnhakuprofiilin pääsääntöiseen julkaisupakkoon liittyy ongelmakohtia, minkä vuoksi kattava tietosuojatarkastelu on toivottava.

Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että tietosuojan näkökulmasta huomioon otettavia seikkoja ovat erityisesti:

- Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa ei säädetä yksityisten työnvälitysyrietysten tiedonsaantioikeudesta.

- Henkilö on alisteisessa asemassa viranomaiseen nähden, joten yhdessä työttömyysturvaseuraamuksen kanssa henkilöllä ei ole tosiasiaassa aitoa valinnanvapautta henkilötietojen käsittelyn suhteen.

- Työnhakuprofiilin laatimisen ja ylläpitämisen tulisi perustua aina asiakkaan aitoon vapaaehtoisuuteen, profiilien tulisi pysyä anonyymeina eikä profiileihin saisi tallettaa salassa pidettäviä tietoja. Lisäksi säilytysaikojen tulisi olla rajatut.

- On varmistuttava siitä, että tietoja yhdistelemällä henkilön anonymiteetti ei vaarannu.
- Ongelmia voi syntyä sen osalta, että henkilö sekoittaa työnhaun aloituksen yhteydessä, että mitkä tiedot tulevat julkisiksi ja mitkä eivät.
- Käytännön toimin, esimerkiksi teknisin ja työnhakuprofiilin rakenteellisin keinoin tulisi huolehtia siitä, että julkiset ja salassa pidettävät tiedot eivät sekoitu keskenään.
- Työnhakijoita tulisi riittävällä tasolla selkeästi informoida ja ohjeistaa profiilin ylläpidon tietosuojaan liittyvistä kysymyksistä siten, että asiakkaat ymmärtävät miten heidän henkilötietojansa käsitellään ja miten niitä voidaan käyttää ja mihin he sitoutuvat.
- Mikäli profiili olisi pakko julkaista, tulee se voida kuitenkin poistaa henkilön pyynnöstä. Tämän vuoksi tulisi pohtia, kauanko profiilia tulisi pitää palvelussa ja mitä tietoja sen tulisi sisältää, jotta asiasta ei voida asettaa työttömyysturvaseuraamusta.
- Työttömyysturvaseuraamuksen asettamisen osalta KEHA-keskuksella tulisi olla tieto profiilin sisällöstä sekä julkaisuaika ja poistamisaika vielä senkin jälkeen, kun henkilö on pyytänyt profiilin poistamista ja se on poistettu. Tätä varten KEHA-keskuksella tulisi olla oikeus tarkastella työnhakuprofiileja ja profiilien tulisi olla tarkasteltavissa myös jälkikäteen.

Yleinen palaute / Muut muistion kohdat

-

Kaura-aho Heidi
Uudenmaan ELY - Uudenmaan ELY-keskus, Oikeudelliset palvelut –yksikkö